

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय का.मु. प्रधान न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र
फैसला
०७०-सी-०७६२

मुद्दा: निषेधाज्ञा।

बाँके जिल्ला मनिकापुर गा.वि.स. वडा नं. २ बस्ने सकुन साई.....१

पुनरावेदक
निवेदक

विरुद्ध

बाँके जिल्ला अदालत.....१

प्रत्यर्थी

ऐ. का तहसीलदार.....१

विपक्षी

बाँके जिल्ला बेलहरी गा.वि.स. वडा नं. १ बस्ने राजेशकुमार वर्मा.....१

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:- माननीय मुख्य न्यायाधीश श्री केशवप्रसाद मैनाली
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना
पुनरावेदन अदालत नेपालगञ्ज

पुनरावेदन अदालत नेपालगञ्जको मिति २०७०।३।१९ को फैसला उपर निवेदकको तर्फबाट न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम यस अदालतमा पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ:-

बाँके जिल्ला मनिकापुर गा.वि.स. वडा नं. २ साविक कि.नं. १०३ मध्ये हाल कायम कि.नं. १, नं. २ को ०-०-११ क्षेत्रफल जग्गा साविक देखि घर बनाई बसोबास गरेकोमा पछि सुकुम्बासी समस्या समाधान आयोगले मिति २०६७।२।१६ मा निर्णय गरी सो निर्णय मिति २०६७।२।२५ मा अनुमोदन भई मलाई जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जा दिएबाट म निवेदकको निर्विवाद हक भोगको जग्गा हो। उक्त जग्गालाई सरकारी ऐलानी जग्गा हो भनी राजेशकुमार बर्माले मेरा पति समेतलाई प्रतिवादी बनाई सरकारी जग्गामा

बनेको फुसको टहरा हटाई निकास बाटो खुलाई पाउँ भन्ने मुद्दा दायर गरी बाँके जिल्ला अदालतबाट खिचोला गरेको ठहरी फैसला भएपश्चात सो फैसला कार्यान्वयन गर्दा म निवेदिकाको हकमा आघात पुग्ने हुँदा मैले राजेशकुमार बर्मालाई प्रतिवादी बनाई फैसला बदर मुद्दा दायर गरेकी थिए। उक्त मुद्दामा वादी दावी नपुग्ने ठहरी फैसला भएको र सोको पुनरावेदन गर्ने म्याद बाँकी नै छ।

उक्त जग्गा साविकमा सरकारी भएपनि सुकुम्बासी भएको हैसियतले प्राप्त गरेको जग्गा हो। अदालतबाट खिचोला ठहर्न्याई फैसला भई फैसला कार्यान्वयन नहुदै मैले जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा पाएको हुँदा जग्गामा चलन चलाउने कार्य रोकी पाउन अनुरोध गर्दा पनि अदालतका कर्मचारीले फैसला कार्यान्वयन गर्नु हाम्रो काम हो भनी ७ दिन भित्र हटाउनु, नहटाए अदालतबाट नै हटाउने भनी मिति २०७०।२।२५ मा जानकारी गराएबाट फैसला बदर मुद्दा अन्तिम नभई खिचोला मुद्दाको फैसला कार्यान्वयन भएमा मेरो नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा ६(५)(६), ९ र १० प्रदत्त कानूनी हकमा आघात पुग्ने प्रबल संभावनाको विद्यमानता रहेकाले उक्त कानूनी अधिकारको संरक्षणको लागि हक कायम र फैसला बदर मुद्दा अन्तिम नभएसम्म कि.नं. १०३ को जग्गामा निर्मित घर भत्काउने, खाली गर्ने, घर खाली गर्ने र घरबाट हटाउने कार्य नगर्नु, नगराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा अन्तरिम आदेश सहितको निषेधाज्ञाको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदन।

यसमा विपक्षीहरूबाट लिखित जवाफ मगाउनु। अन्तरिम आदेशको सम्बन्धमा विचार गर्दा दुबै पक्ष राखी छलफल गर्न उपयुक्त देखिएकोले मिति २०७०।३।५ गते उपस्थित हुन विपक्षीहरूलाई सूचना दिई सो छलफलको टुंगो नलागेसम्म निवेदनमा उल्लिखित निवेदक बसोबास गरी आएको घर नभत्काउनु, भत्काउन नलगाउनु भनी यो आवधिक अन्तरिम आदेश जारी गरिदिएको छ भन्ने व्यहोराको पुनरावेदन अदालत नेपालगञ्जको मिति २०७०।२।२९ को आदेश।

निवेदिकाले दायर गरेको फैसला बदर मुद्दाबाट विवादित घर कसको भन्ने कुराको टुंगो लाग्ने नै हुँदा फैसला बदर मुद्दाको अन्तिम टुंगो नलागेसम्म चलन चलाई पाउँ भन्ने मुद्दा तामेलीमा राखी पाउन मिति २०६९।३।२५ मा यस अदालतमा निवेदन दिएको भएतापनि मिति २०६९।४।२१ मा तहसिलदारले फैसला बदर मुद्दाको कारणले फैसला कार्यान्वयनको कार्य रोक्न मिलेन, फैसला कार्यान्वयनको कार्य यथासिघ्र अगाडी बढाउनु भनी आदेश भएको हो। उक्त आदेश बदर गर्न निवेदिकाले मुलुकी ऐन दण्ड सजायको महलको ६१ नं. बमोजिम दिएको निवेदनमा पनि यस अदालतबाट सदर भई अ.बं. १७ नं. बमोजिम परेको निवेदनमा पनि पुनरावेदन अदालतबाट सदर भई मिति २०७०।२।२२ मा चलन चलाई दिएको कार्यमा यस अदालतको कुनै त्रुटि नहुँदा प्रस्तुत निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको बाँके जिल्ला अदालत र ऐ.का तहसिलदारको तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ।

निवेदकले निवेदनमा घर भत्काउने र भत्काउन लगाउने समेतको आशंका देखाई निवेदन दिएको भएतापनि म वादी र निवेदकका पति जलिल साई समेत प्रतिवादी भई चलेको मुद्दामा मिति २०६०।३।३१ मा भएको फैसला बमोजिम बाँके जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।२।२२ मा घर भत्काई, खिचोला मेटाई चलन चलाई दिएको भन्ने मुचुल्का भैसकेको हुँदा अब आशंकाको अवस्था नहुँदा प्रस्तुत निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले विपक्षी राजेशकुमार बर्मा (कुर्मी) को तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ।

आज अन्तरिम आदेशको छलफलको लागि पेश भएको प्रस्तुत निवेदनमा लिखित जवाफ परी सकेको हुँदा पूर्ण सुनुवाई गरी निर्णय गर्न उपयुक्त देखियो। निवेदिकाले आफू बसोबास गरी आएको घर विपक्षीहरूले भत्काउने, भत्काउन लगाउने आशंका देखाई निषेधाज्ञाको आदेश जारी गर्न निवेदन दिएको भएतापनि फैसला कार्यान्वयन गर्ने निकाय बाँके जिल्ला अदालतको लिखित जवाफबाट मिति २०७०।२।२२ मा नै चलन चलाई दिई कार्य सम्पन्न भै सकेको भन्ने देखिँदा अब आशंकाको विद्यमान देखिएन। प्रस्तुत निवेदन खारेज

हुने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत नेपालगञ्जको मिति २०७०।३।१९ को फैसला।

उक्त फैसला मिलेको छैन। पुनरावेदन अदालतबाट मिति २०७०।२।२२ मा नै चलन चलाई दिएको भनेको भएतापनि उक्त दिन चलन चलाउने तर्फको मुचुल्का भएको छैन। खटी गएका डोरका कर्मचारीले अदालतको फैसला अनुसार खाली गर्नु भनी जानकारीसम्म गराएका छन्। विवादित जग्गा साविक सरकारी भएता पनि मैले सुकुम्बासी समाधान आयोगबाट जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा पाई सके पछि मेरो होइन, खिचोला गरेको होइन भन्न मिल्दैन। मेरो मुख्य माग भनेको मिति २०६०।३।३१ को फैसला विरुद्ध फैसला बदर मुद्दा दायर गरेको र सो अन्तिम नभएको हुँदा सो अवधिसम्म फैसला कार्यान्वयन रोकी पाऊँ भन्ने हो । तर पुनरावेदन अदालतले त्यसतर्फ विचार नगरी फैसला गरेको हुँदा उक्त फैसला बदर गरी पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराले निवेदिकाले यस अदालतमा पेश गरेको पुनरावेदनपत्र।

नियमबमोजिम दैनिक मुद्दा पेश सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको मिसिलमा समावेश भएका कागज प्रमाणहरूको अध्ययन गरी हेर्दा पुनरावेदन अदालत नेपालगञ्जको मिति २०७०।३।१९ को फैसला मिलेको छ, छैन? निवेदिकाको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो, होइन? भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनु पर्ने देखियो।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा बाँके जिल्ला मनिकापुर गा.वि.स. वडा नं. २, कि.नं. १०३ को जग्गा सरकारी जग्गा भएको हुँदा सो जग्गामा निवेदिकाको पति जलिल साई समेतले खिचोला गरी फुसको टहरो बनाएको हुँदा सो हटाई निकास बाटो खुलाई पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराले विपक्षी राजेशकुमार बर्मा समेतले जलिल साई समेत तीन जनालाई प्रतिवादी बनाई बाँके जिल्ला अदालतमा सम्बत् २०५८ सालको दे.नं. १५२६ को मुद्दा दायर भएको तथ्यमा विवाद छैन। उक्त अदालतबाट कि.नं. १०३ को जग्गा निवेदिकाको पति जलिल साई समेतका प्रतिवादीरूले खिचोला गरेको ठहर्छाई मिति २०६०।३।३१ मा फैसला भएको देखिन्छ। सो फैसला पश्चात विपक्षी वादीले दिएको दरखास्तको आधारमा चलन

चलाउने तर्फको कारवाही प्रक्रिया अगाडी बढेको अवस्थामा पुनरावेदकले सो फैसला बदर मुद्दा दायर गरी सो फैसला अन्तिम नभएसम्म फैसला कार्यान्वयन स्थगित गरी पाउन निवेदन दिँदा समेत फैसला कार्यान्वयन कार्य नरोकिने जानकारी जिल्ला अदालतबाट पाएको कारण उक्त जग्गामा बनेको घर भत्काउने र भत्काउन लगाउने आशंका छ भन्ने कुरा देखाई निवेदकले पुनरावेदन अदालत नेपालगञ्जमा निषेधाज्ञाको निवेदन दायर गरेको देखिन्छ।

निवेदिकाले उपरोक्त व्यहोराले उक्त कि.नं. १०३ को जग्गामा बनेको घर भत्काउने र भत्काउन लगाउने समेतका आशंका देखाई निवेदन दिएको देखिएता पनि आशंकाको विद्यमानता देखाउन सकेको पाइदैन। वादी राजेशकुमार बर्मा र प्रतिवादी पुनरावेदिकाको पति जलिल साई समेत भएको सरकारी जग्गामा बनेको फुसको टहरो हटाई निकास बाटो खुलाई पाउँ भन्ने मुद्दामा जलिल साई समेतले खिचोला गरेको ठहर्‍याई फैसला भएको छ। जलिल साई र पुनरावेदिका श्रीमान श्रीमती भएको तथ्यमा विवाद छैन। सो मुद्दामा खिचोला गरेको ठहर्‍याई भएको फैसला उपर जलिल साईले पुनरावेदन नगरी फैसला अन्तिम भएर बसेको देखिन्छ। अन्तिम भएर बसेको फैसला कार्यान्वयन नगर्दा पक्षले न्यायको अनुभूति गर्न पाउने अवस्था हुदैन।

वस्तुतः कुनै पनि विवाद सक्षम न्यायिक निकायमा प्रवेश गराउनुको एकमात्र उद्देश्य फैसला प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुन्छ भन्ने विश्वास एवं आस्था हो। स्वतन्त्र न्यायापालिकाको विशेषताको रूपमा रहेको फैसला अन्तिमतताको सिद्धान्तले पनि सक्षम अदालतबाट एक पटक भएको फैसला अन्तिम भएर बसेको अवस्थामा कार्यान्वयनयोग्य हुन्छ। तर फैसला कार्यान्वयन नै कानूनी प्रक्रियाको समाप्ती र कानूनले दिने फल हो भन्ने मान्यतालाई अंगिकार गरेको पाइन्छ। फैसला कार्यान्वयन नहुनु वा कार्यान्वयनमा बाधा विरोध हुनु विधिको शासन र न्यायका आधारभूत मूल्य र मान्यताको समेत प्रतिकूल हुन जान्छ।

प्रस्तुत विवादमा पुनरावेदिकाले आफूले मिति २०६०।३।३१ मा भएको फैसला कार्यान्वयन नहुँदै सुकुम्वासी समस्या समाधान आयोगबाट जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा प्राप्त गरेको भनी फैसला कार्यान्वयन नुहुनु पर्ने जिकिर लिएको भएता पनि कि.नं. १०३ को जग्गामा बनेको घर फैसला बमोजिम राजेशकुमार बर्मालाई चलन पूर्जा दिएको देखिन्छ । सो चलन पूर्जा हटक गरे उपर पुनरावेदिकाको पति जलिल साईलाई मिति २०६९।१।२९ को आदेशले रु.२००।— जरिवाना गरी दोस्रो पटक मिति २०७०।२।२२ मा पुनः विपक्षी वादीलाई चलन चलाई दिएको भन्ने कुरा जिल्ला अदालतको लिखित जवाफबाट देखिन्छ। यसरी कि.नं. १०३ को जग्गा सम्बत् २०५८ सालको दे.नं. १५२६ को मुद्दाबाट निवेदिकाका पति समेतले खिचोला गरेको ठहरी फैसला भएको र फैसला बमोजिम खिचोला मेटाई चलन चलाउने कार्य सम्पन्न भै सकेको देखिँदा पुनरावेदन अदालत नेपालगञ्जको मिति २०७०।३।१९ को फैसला सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदिकाको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु।

का.मु. प्रधान न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत :- भीमबहादुर निरौला

कम्प्युटर :- गिता घिमिरे (गिरी)

ईति सम्बत २०७१ साल फाल्गुण महिना ११ गते रोज २ शुभम्-----